วาทกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่ปรากฏผ่านบทอาขยานภาษาไทย

Discourse that fosters the learner's desirable characteristic of being eager to learn as reflected in Thai recitation texts

ทักษิณ แก้วประเสริฐ[1*]/ ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ[2]

Thaksin Kaeoprasoet[1*]/ Natawut Klaisuwan[2]

[1] นักวิชาการอิสระ, นครราชสีมา 30110, ประเทศไทย

[2] สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, นครปฐม 73170, ประเทศไทย

[1] Independent Scholar, Nakhon Ratchasima 30110, Thailand

[2] Thai Language Department, Faculty of Humanities and Social Science

Mahamakut Buddhist University, Nakhon Pathom 73170, Thailand

**Corresponding author. Email: Thucksin.kaew@vru.ac.th*

Received: April 23, 2026

Revised: May 6, 2026

Accepted: May 10, 2026

Abstract

This study sought to investigate the discourse that promotes students' learning-oriented characteristics as reflected in Thai recitation texts based on the Basic Education Core Curriculum (2008). The study followed a documentary research methodology. The research documents included 15 Thai recitation texts issued by the Ministry of Education and used in primary school textbooks under the Basic Education Core Curriculum (2008). These texts were: The Cat (Maeo-Miao), The Little One (Dek-Noi), Knowledge is Vital, My Dear (Wi-cha-na-chao), The Balancing Egg (Tang-khai-lom Tom-khai-kin), The Bantam Rooster (Kai-chae), Virtue and Vice (Khwam-dee Khwam-chua), Sut Sakhorn's Entry into Karavek from Phra Aphai Mani (Phra-A-phai-ma-nee Ton Sut-sa-khon Khao-mueang Ka-ra-wek), Knowledge is Like Merchandise (Wi-cha Muean Sin-kha), The Birth of Phlai Ngam from Khun Chang Khun Phaen (Khun-chang Khun-phaen Ton Kam-noet Phlai Ngam), The Proverbial Verses of Loka-niti (Khlong Lok-ka-nit), Speech is Primary, Calculation is Secondary, Literature is Tertiary, and Integrity is the Seal (Bot Pak-pen-ek, Lek-pen-tho, Nang-sue-pen-tree, Chua-dee-pen-tra), He Who Knows Well, Prospers (Phu-ru-dee Pen Phu-cha-roen), The Victor (Phu-cha-na), The Way of Thai Children (Wi-thee Dek-thai), and

The Sun (Duang-ta-wan). The research instruments included a data collection form for identifying recitation texts reflecting learning-oriented characteristics and a discourse analysis form. Data were analyzed using content analysis through systematic interpretation based on relevant conceptual frameworks, and the findings were presented using descriptive analysis.

The findings revealed that the discourse promoting students' learning-oriented characteristics in these Thai recitation texts could be classified into the following four primary groups: 1) learning as the result of perseverance, 2) learning as a pathway to a quality life, 3) learning as a social value, and 4) learning as a duty of students. The language in these texts is designed to highlight core values through meaningful patterns and underlying messages. When students connect with these values, they tend to see their own roles more clearly and develop a natural motivation to learn for themselves and for the betterment of the country.

Key words: Discourse, Diligence, Thai recitation, Needed character

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนที่ปรากฏผ่านบทอาขยานภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เอกสารที่ใช้ในการวิจัย คือบทอาขยานภาษาไทย ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ปรากฏในแบบเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 15 บท ได้แก่ บทแมวเหมียว บทเด็กน้อย บทวิชาหนาเจ้า บทตั้งไข่ล้มต้มไข่กิน บทไก่แจ้ บทความดีความชั่ว บทพระอภัยมณี ตอน สุดสาครเข้าเมืองการะเวก บทวิชาเหมือนสินค้า บทขุนช้างขุนแผน ตอน กำเนิดพลายงาม บทโคลงโลกนิติ บทปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา บทผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ บทผู้ชนะ บทวิถีเด็กไทย และบทดวงตะวัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบรวบรวมบทอาขยานภาษาไทยที่สะท้อนคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้และแบบวิเคราะห์วาทกรรมในบทอาขยานภาษาไทย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นนำเสนอผลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนที่ปรากฏผ่านบทอาขยานภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำแนกได้ 4 วาทกรรม ได้แก่ 1) การใฝ่เรียนรู้ในฐานะผลลัพธ์ของความพากเพียร 2) การใฝ่เรียนรู้ในฐานะวิถีสู่การดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ 3) การใฝ่เรียนรู้ในฐานะค่านิยมทางสังคม และ 4) การใฝ่เรียนรู้ในฐานะหน้าที่ของนักเรียน โดยการประกอบสร้างวรรณกรรมนั้น ๆ ได้ปรากฏกลวิธีด้านภาษาด้านคำศัพท์และตัวบทที่เน้นย้ำซ้ำ ๆ หรือแฝงความหมายโดยนัยที่ต้องวิเคราะห์ เมื่อเข้าใจคุณค่าของวาทกรรมข้างต้น นักเรียนย่อมรู้หน้าที่ของตนเองและย่อมเกิดฉันทะในการใฝ่เรียนรู้เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและประเทศชาติ

คำสำคัญ: วาทกรรม การใฝ่เรียนรู้ บทอาขยาน คุณลักษณะอันพึงประสงค์

บทนำ

การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนับเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ 8 ประการ ได้แก่ ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ (Ministry of Education, 2008) ทั้งนี้ คุณลักษณะ“การใฝ่เรียนรู้” เป็นหนึ่งในคุณลักษณะสำคัญที่สะท้อนเจตนารมณ์ของนโยบายการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสภาพการณ์ด้านคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่ายังคงอยู่ในระดับที่น่ากังวล โดยในปี 2024 (พ.ศ. 2567) ประเทศไทยถูกจัดอันดับคุณภาพการศึกษาอยู่ในลำดับที่ 107 จาก 203 ประเทศ (World Population Review, 2025) และอยู่ในอันดับที่ 54 จาก 67 ประเทศ ด้านความสามารถในการแข่งขันของโลก (Office of National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council, 2024) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพผู้เรียนยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

“คุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะรากฐานของการพัฒนาตนเองของผู้เรียนและการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยผู้เรียนที่มีความใฝ่เรียนรู้ย่อมสามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศชาติ

การสอดแทรกคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ได้ปรากฏอย่างเห็นได้ชัดผ่านสื่อการเรียนรู้ ประเภทบทอาขยานภาษาไทย ที่กระทรวงศึกษาธิการมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมกันของคนไทยในฐานะรากร่วมทางวัฒนธรรม โดยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ได้ปรากฏผ่านบทอาขยานภาษาไทยมากที่สุดในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ดังผลการศึกษาของ Kaewphat et al. (2023) ที่พบว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ปรากฏในบทอาขยานภาษาไทย ด้านการใฝ่เรียนรู้ปรากฏความถี่เท่ากับ 11 (มากที่สุด) นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ Khongthon (2005) พบว่าจริยธรรมความใฝ่รู้ในบทอาขยานภาษาไทย ปรากฏความถี่เท่ากับ 7 (มากที่สุด) จึงกล่าวได้ว่าคุณลักษณะข้างต้นเป็นเจตคติที่กระทรวงศึกษาธิการต้องการปลูกฝังให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษามากที่สุด

อนึ่ง บทอาขยานภาษาไทยที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้นักเรียนอ่าน ท่องจำหรือเรียนรู้นั้น ได้ประกอบสร้างวาทกรรมเพื่อหวังผลให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมอันพึงประสงค์หรือคุณลักษณะของการใฝ่เรียนรู้ โดยวาทกรรมที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาในบทอาขยาน จะทำหน้าที่ผลิตเอกลักษณ์และความหมายจนกลายเป็นวาทกรรมหลักที่ทำให้เกิดความเชื่อถือ อาจกล่าวได้ว่า การประกอบสร้างวาทกรรมในบทอาขยานมีบทบาทในการกำหนดกรอบการรับรู้ของนักเรียน อันนำไปสู่กระบวนการคิดและทัศนคติที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรฯ อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังและหล่อหลอมพฤติกรรมให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่การเป็นบุคคลที่มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

ฉะนั้น การใช้บทอาขยานภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการสร้างวาทกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียน จึงเป็นความพยายามในการแก้ไขปัญหาการศึกษาชาติของภาครัฐ ผู้วิจัยจึงมุ่งมั่นที่จะศึกษาวาทกรรม เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญของบทอาขยานในการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในเบื้องต้นที่ถูกมองข้าม ให้กลับมามีความสำคัญอันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนที่ปรากฏผ่านบทอาขยานภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การกำหนดขอบเขตของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตการศึกษา 2 ประการ ได้แก่

1.1 ขอบเขตด้านวรรณกรรมที่ศึกษา ศึกษาบทอาขยานภาษาไทย ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ปรากฏในแบบเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 15 บท ซึ่งเป็นบทที่สะท้อนคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้

1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาการประกอบสร้างวาทกรรมที่เสริมสร้างคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียน โดยวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา การใช้คำ และความหมายที่ปรากฏทั้งโดยตรงและโดยนัยในบทอาขยานภาษาไทย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ ตามที่ Ministry of Education (2010) ได้นิยามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้เป็นประการที่ 4 จาก 8 ประการ คุณลักษณะ “ใฝ่เรียนรู้” คือคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหา เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของผู้ที่ใฝ่เรียนว่าเป็นผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.2 แนวคิดและทฤษฎีทางวาทกรรม ตามที่นักวิชาการด้านทฤษฎีวรรณคดี เช่น Jeennun (2019) ให้นิยามของคำว่า “วาทกรรม” ว่าเป็นเรื่องของระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ เงื่อนไขของสิ่งต่าง ๆ บนโลก ทำหน้าที่ในการสร้างผลิตเอกลักษณ์ ตลอดจนความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ เมื่อวาทกรรมถูกสร้างขึ้นมาเรียบร้อยแล้ว ก็จะทำหน้าที่ต่อไปในการตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นมาให้กลายเป็นวาทกรรมหลักโดยผ่านภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม ซึ่งก็คือ “ภาษา” นอกจากนี้วาทกรรมจะทำหน้าที่ตรึงสิ่งถูกสร้างขึ้นมาให้กลายเป็นความรู้ ความจริง หรืออำนาจแล้ว วาทกรรมยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำหรับปิดกั้น มิให้เกิดความหมายอย่างอื่นหรือเอกลักษณ์อื่น ๆ มาโจมตีความหมายที่ถูกสร้างขึ้นมา การศึกษาวาทกรรมจึงช่วยทำให้ผู้ศึกษา มองเห็นแก่นแท้ของสิ่งต่างๆ บนโลกว่าเกิดขึ้นมาจากความจริงที่ถูกสร้าง เพื่อหวังผลบางประการของผู้สร้าง

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบรวบรวมบทอาขยานภาษาไทยที่สะท้อนคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้และแบบวิเคราะห์วาทกรรมในบทอาขยานภาษาไทย โดยเครื่องมือการวิจัยได้ผ่านการหาความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย จำนวน 3 ท่าน ซึ่งผลการประเมินพบว่าเครื่องมือการวิจัยทุกชุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 แสดงว่าเครื่องมือมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลได้

4. การรวบรวมข้อมูล

4.1 รวบรวมบทอาขยานภาษาไทย ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ

ผู้วิจัยได้รวบรวมบทอาขยานภาษาไทย ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ปรากฏในแบบเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และสะท้อนคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 บทอาขยานภาษาไทยที่สะท้อนคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้

ลำดับ	บทอาขยานที่สะท้อนคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้	ระดับช่วงชั้น	ประเภทบทอาขยาน	
			บทอาขยานหลัก	บทอาขยานเลือก
1	แมวเหมียว	ประถมศึกษาตอนต้น	✓	
2	เด็กน้อย	ประถมศึกษาตอนต้น	✓	
3	วิชาหนาเจ้า	ประถมศึกษาตอนต้น	✓	
4	ตั้งไข่ล้มต้มไข่กิน	ประถมศึกษาตอนต้น		✓
5	ไก่แจ้	ประถมศึกษาตอนต้น		✓
6	ความดีความชั่ว	ประถมศึกษาตอนต้น		✓
7	พระอภัยมณี ตอน สุดสาครเข้าเมืองการะเวก	ประถมศึกษาตอนปลาย	✓	
8	วิชาเหมือนสินค้า	ประถมศึกษาตอนปลาย	✓	
9	ขุนช้างขุนแผน ตอน กำเนิดพลายงาม	ประถมศึกษาตอนปลาย	✓	
10	โคลงโลกนิติ	ประถมศึกษาตอนปลาย	✓	
11	ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา	ประถมศึกษาตอนปลาย		✓
12	ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ	ประถมศึกษาตอนปลาย		✓
13	ผู้ชนะ	ประถมศึกษาตอนปลาย		✓
14	วิถีเด็กไทย	ประถมศึกษาตอนปลาย		✓
15	ดวงตะวัน	ประถมศึกษาตอนปลาย		✓

จากตารางที่ 1 พบว่าบทอาขยานภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาที่สะท้อนคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ปรากฏมากที่สุดในประเภทบทอาขยานหลักช่วงชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 9 บท และประเภทบทอาขยานเลือกของช่วงชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 บท

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาจากแบบรวบรวมบทอาขยานภาษาไทยที่สะท้อนคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence) ที่มีการกำหนดเกณฑ์การใช้คะแนนการพิจารณา (Srisa-ard, 2017) ดังนี้

+1 แน่ใจว่าบทอาขยานสอดคล้องกับคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้
0 ไม่แน่ใจว่าบทอาขยานสอดคล้องกับคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้
-1 แน่ใจว่าบทอาขยานไม่สอดคล้องกับคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่าคะแนน IOC ของทุกข้อเท่ากับ 1.00 หรือบทอาขยานที่รวบรวมมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้

5.2 วิเคราะห์วาทกรรมที่ปรากฏผ่านบทอาขยานภาษาไทย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กลวิธีด้านภาษา การใช้คำ ตลอดจนตัวบทของบทอาขยานที่รวบรวมไว้เพื่อศึกษาการประกอบสร้างวาทกรรมที่มุ่งเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความใฝ่เรียนรู้

6. การสรุปและการนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปอย่างเป็นลำดับและนำเสนอเป็นบทความวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ที่ยกตัวอย่างบทอาขยานพร้อมอธิบายสนับสนุน

7. การอภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงผลการวิจัยกับแนวคิด ทฤษฎี หรือผลการศึกษาของนักวิชาการหรือนักวิจัย เพื่อให้เห็นความสอดคล้องหรือความขัดแย้งกับคำถามวิจัยที่ตั้งไว้ ตลอดจนนำเสนอแนวทางในการนำผลการวิจัยไปพัฒนาหรือสร้างแรงบันดาลใจในการศึกษาครั้งต่อไป เพื่อให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนองค์ความรู้ใหม่ขึ้นอีกระดับหนึ่ง

ผลการวิจัย

วาทกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนที่ปรากฏผ่านบทอาขยานภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำแนกได้ 4 วาทกรรม ดังนี้

1) วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นผลลัพธ์จากความเหนื่อยยากที่ส่งผลดีต่อชีวิต
2) วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นวิถีการดำรงชีพที่มีคุณภาพ
3) วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นค่านิยมทางสังคม
4) วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นหน้าที่ที่นักเรียนพึงปฏิบัติ

จากวาทกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ในข้างต้น เห็นได้ว่าทุก ๆ วาทกรรมมีรายละเอียดเกี่ยวกับกลวิธีด้านภาษา ตลอดจนการใช้คำเพื่อสื่อความหมายในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นผลลัพธ์จากความเหนื่อยยากที่ส่งผลดีต่อชีวิต

การประกอบสร้างความหมายเพื่อให้นักเรียนเกิดความอดทนหรือมีวิริยะต่อการใฝ่เรียนรู้ด้วยการนำเสนอผลลัพธ์ที่ดีและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรง เป็นใจความสำคัญหลักของวาทกรรมนี้ โดยบทอาขยานที่มีการประกอบสร้างความหมายดังกล่าว ได้แก่ บทอาขยานเด็กน้อย บทอาขยานวิชาเหมือนสินค้า บทอาขยานขุนช้างขุนแผน ตอน กำเนิดพลายงาม และบทอาขยานผู้ชนะ โดยบทอาขยานดังกล่าวมีการประกอบสร้างความหมายผ่านภาคปฏิบัติการของวาทกรรม คือ กลวิธีทางภาษา การใช้คำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

.....	.....
ได้ประโยชน์หลายสถานเพราะการเรียน	***จงพากเพียร***ไปเถิดจะเกิดผล
ถึง***ลำบากตรากตรำ***ก็จำทน	เกิดเป็นคนควรหมั่นขยันเอย

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 2

วิชาเหมือนสินค้า อันมีค่าอยู่เมืองไกล
ต้อง***ยากลำบาก***ไป จึงจะได้สินค้ามา
....
จึงจะได้สินค้ามา คือวิชาอันพิสมัย
จงหมั่นมั่นหมายใจ อย่าได้คร้านการวิชา

(Ministry of Education, 2010)

จากบทอาขยานเด็กน้อย (ตัวอย่างที่ 1) และบทอาขยานวิชาเหมือนสินค้า (ตัวอย่างที่ 2) เห็นได้ว่าตัวบทมีการประกอบสร้างความหมายโดยตรง ผ่านภาคปฏิบัติการของวาทกรรม คือกลวิธีทางภาษาในบริบทที่ว่า “จงพากเพียร” “ลำบากตรากตรำ” และ “ยากลำบาก” เพื่อประกอบสร้างความหมายให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์และรับรู้ความหมายว่า แม้การศึกษานับเป็นความลำบากแต่ขอให้อดทนเพื่อประโยชน์ที่พึงจะได้รับ นอกจากนี้ยังมีบทอาขยานบทอื่น ๆ ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในความหมายนัยเดียวกันกับบทอาขยานข้างต้น ดังนี้

ตัวอย่างที่ 3

....
พ่อไปดีศรีสวัสดิ์กำจัดภัย จนเติบใหญ่ยิ่งยวดได้บวชเรียน
ลูกผู้ชายลายมือนั้นคือยศ เจ้า***จงอดส่าห์***ทำสม่ำเสมียน
....

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 4

....
เมื่อทำการสิ่งใด***ใจบากบั่น*** ไม่ไหวหวั่นอุปสรรคเป็นขวากขวาง
ถึง***เหนื่อยยากพากเพียร***ไม่ละวาง งานทุกอย่างเสร็จเพราะ***กล้าพยายาม***
....
ความสำเร็จจะว่าใกล้ก็ใช่ที่ จะว่าไกลฤาก็มีอยู่ให้เห็น
ถ้าจริงจังตั้งใจไม่ยากเย็น และจะเป็นผู้ชนะตลอดกาล

(Ministry of Education, 2010)

จากบทอาขยานขุนช้างขุนแผน ตอน กำเนิดพลายงาม (ตัวอย่างที่ 3) เห็นได้ว่าตัวบทมีการประกอบสร้างความหมายโดยนัยที่ต้องตีความเพื่อให้เกิดการรับรู้ความหมายผ่านตัวบทที่ว่า “จงอดส่าห์” ที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการเรียนรู้ สอดรับกับ “ลูกผู้ชายลายมือนั้นคือยศ” ที่แสดงความหมายว่าวิชาความรู้จะทำให้ตนก้าวหน้าในสังคม และบทอาขยานผู้ชนะ (ตัวอย่างที่ 4) มีการให้ความหมายผ่านภาคปฏิบัติการวาทกรรมด้วยคำว่า “ใจบากบั่น” “เหนื่อยยากพากเพียร” และ “กล้าพยายาม” ที่แสดงความหมายให้ผู้เรียนเกิดความรับรู้และเข้าใจถึงความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา ย่อมส่งผลให้เป็นผู้ชนะหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จได้

ดังนั้น วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นผลลัพธ์จากความเหนื่อยยากที่ส่งผลดีต่อชีวิต จึงเป็นการประกอบสร้างความหมายขึ้นมา เพื่อให้นักเรียนเกิดการรับรู้ อันนำไปสู่ความเข้าใจว่า การศึกษาเล่าเรียนแม้จะเหนื่อยยาก หากมีความมุ่งมั่นอดทนก็จะนำพาตนไปพบกับความสุขสบายในภาคหน้า เมื่อนักเรียนเกิดความเข้าใจ และรับรู้ความหมายแล้ว เป้าหมายต่อมาก็คือการปฏิบัติตาม ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนเกิดความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นในการศึกษาเพื่ออนาคตที่ก้าวหน้า

2. วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นวิถีการดำรงชีพที่มีคุณภาพ

การสื่อสารให้ผู้เรียนมีมุมมองที่เข้าใจต่อผลลัพธ์ของการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียน เมื่อต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และมีหน้าที่การงานเพื่อเลี้ยงชีพของตนตามความคาดหวัง เป็นใจความสำคัญของวาทกรรม บทอาขยานที่สื่อสารเช่นนั้น ได้แก่ บทอาขยานเด็กน้อย บทอาขยานปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา และบทอาขยานวิถีเด็กไทย โดยนำเสนอผ่านทางภาษาเพื่อให้เห็นมุมมองและเกิดเป็นความรู้ อันเป็นภาคของการปฏิบัติการทางวาทกรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย ความรู้เจ้ายังด้อยเร่งศึกษา
เมื่อเติบใหญ่เราจะได้***มีวิชา*** ***เป็นเครื่องหาเลี้ยงชีพสำหรับตน***
....

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 6

....
หนังสือเป็นตรีวิชาปัญญาเลิศ เรียนไปเถิดรู้ไว้ไม่ไร้ผล
ยามยากแสนแค้นคับไม่อับจน ***ได้เลี้ยงตนด้วยวิชา***หาทรัพย์ทวี
....

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 7

เด็กเอ๋ยเด็กไทย ตั้งใจศึกษา
เติบใหญ่ภายหน้า ***วิชาเลี้ยงตน***
....

(Ministry of Education, 2010)

จากบทอาขยานเด็กน้อย (ตัวอย่างที่ 5) บทอาขยานปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา (ตัวอย่างที่ 6) และบทอาขยานวิถีเด็กไทย (ตัวอย่างที่ 7) เห็นได้ว่าตัวบทมีการสื่อความหมายโดยตรง ด้วยการใช้คำว่า “วิชา” ที่หมายถึงความรู้ และคำว่า “เลี้ยงชีพ” ที่หมายถึงดำรงชีพหรือประกอบอาชีพ และเมื่อประกอบเข้ากัน ได้แก่ มีวิชาเลี้ยงชีพสำหรับตน ได้เลี้ยงตนด้วยวิชา และวิชาเลี้ยงตน จึงมีใจความสำคัญที่สื่อให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ว่า การประกอบอาชีพต้องมีการศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญ

ดังนั้น วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นวิถีการดำรงชีพที่มีคุณภาพ จึงเป็นวาทกรรมที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาเพื่อให้ผู้เรียนมองเห็น รับรู้ และเกิดความเข้าใจว่าการใฝ่เรียนรู้ ตั้งใจเรียน คือโอกาสสำคัญที่ทำให้ชีวิตก้าวหน้า ซึ่งเกิดจากการมีวิชาความรู้

3. วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นค่านิยมทางสังคม

การสร้างความหมายให้ผู้เรียนเข้าใจคุณค่าของการศึกษาในฐานะเครื่องมือเพื่อพัฒนาตนเองและปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิต ตลอดจนเป็นสัญลักษณ์ที่นำไปสู่การยอมรับในสังคม เป็นใจความสำคัญของวาทกรรม บทอาขยานที่สื่อสารเช่นนั้น ได้แก่ บทอาขยานวิชาหนาเจ้า บทอาขยานโคลงโลกนิติ บทอาขยานปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา บทอาขยานผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ และบทอาขยานพระอภัยมณีตอน สุดสาครเข้าเมืองการเวก ทั้งนี้ การประกอบสร้างความหมายผ่านบริบทของภาษา ในแต่ละบทอาขยานที่วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นสมบัติล้ำค่าและยกฐานะทางสังคม ได้ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 8

ถ้ารู้วิชา
ประเสริฐหนักหนา ***ชูหน้าราศี***
จะไปแห่งใด มี***คนปรานี***
ยากไร้ไม่มี ***สวัสดีมงคล***

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 9

....
รู้สิ่งใดไม่สู้รู้วิชา รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี
....

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 10

ความรู้ดูยิ่งล้ำ ***สินทรัพย์***
คิดค่าควรเมืองนับ ยิ่งใช้ร้
....

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 11

มวลมนุษย์ผู้เปรื่อง ปรีชา เชี่ยวเฮ
เพราะใครใฝ่***ศึกษา*** สิ่งรู้
รู้กิจผิดชอบหา เหตุสอด ส่องนา
นี่แหละ***บุคคลผู้*** ***เพียบด้วยความเจริญ***

(Ministry of Education, 2010)

จากบทอาขยานวิชาหนาเจ้า (ตัวอย่างที่ 8) บทอาขยานพระอภัยมณี ตอน สุดสาครเข้าเมืองการเวก (ตัวอย่างที่ 9) บทอาขยานโคลงโลกนิติ (ตัวอย่างที่ 10) และบทอาขยานผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ (ตัวอย่างที่ 11) เห็นได้ว่าตัวบทมีการสื่อความโดยตรงด้วยกลวิธีการใช้ข้อความที่ว่า “ประเสริฐ” “ชูหน้าราศี” “คนปรานี” “ยากไร้ไม่มี” “สวัสดีมงคล” “วิชา” “รู้สิ่งใดไม่สู้รู้วิชา” “ยิ่งล้ำสินทรัพย์ที่หมายถึงความรู้” และ “บุคคลผู้เพียบด้วยความเจริญ” เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าการมีความรู้ส่งผลต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง โดยคำที่แทนความหมายของคำว่าความรู้ประกอบด้วยคำที่ตรงตัวและคำที่ไม่ตรงตัว อย่างคำว่า “วิชา” หรือ “ศึกษา” เมื่อความรู้คือสิ่งที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตในสังคม นักเรียนจึงต้องมีคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้เป็นพื้นฐานในการดำรงตน นอกจากนี้ บทอาขยานบางบทยังสื่อความโดยนัยในประเด็นข้างต้น ดังนี้

ตัวอย่างที่ 12

....
เลขเป็นโทโบราณท่านสั่งสอน เร่งสังวรเวี่ยไว้ใช่ว่าเล่น
การคำนวณควรชำนาญคูณหารเป็น ช่วยให้***เด่นดี***นักหนารู้ท่าคน
....

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 13

....

ลูกผู้ชาย***ลายมือ***นั้นคือ***ยศ*** เจ้าจงอตส่าห์ทำสม่ำเสมียน

....

(Ministry of Education, 2010)

จากบทอาขยานปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา (ตัวอย่างที่ 12) และบทอาขยานพระอภัยมณี ตอน สุดสาครเข้าเมืองการเวก (ตัวอย่างที่ 13) เห็นได้ว่าตัวบทมีการสื่อความโดยนัยด้วยกลวิธีการใช้คำว่า “เลข” หรือ “ลายมือ” เพื่อสื่อถึงความรู้ และคำว่า “ยศ” หรือ “เด่นดี” เพื่อสื่อถึงคุณค่าที่พึงได้รับ หากวิเคราะห์อย่างเชื่อมโยงใจความสำคัญถึงนัยยะแฝงจึงหมายถึง ความรู้เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่นักเรียนควรตะหนักถึงการใฝ่เรียนรู้เพื่อให้ได้ความรู้ที่มีคุณค่าต่อตนเอง

ดังนั้น วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นค่านิยมทางสังคม จึงเป็นการประกอบสร้างความหมายเพื่อนำมาอธิบายให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการศึกษา ทั้งยังเห็นผลพลอยได้จากการศึกษาว่าทำให้ได้รับความยกย่องจากคนในสังคม นอกจากนี้ด้วยอำนาจของวาทกรรมที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมายังเป็นการชักนำความคิดของผู้เรียนให้เกิดการขยันเรียน ใฝ่รู้ เพื่อนำพาตนเองไปสู่อนาคตที่ดี

4. วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นหน้าที่ที่นักเรียนพึงปฏิบัติ

การสื่อสารให้ผู้เรียนรับรู้หน้าในหน้าที่ของตน คือการใฝ่เรียนรู้ เป็นใจความสำคัญของวาทกรรมบทอาขยานที่สื่อสารเช่นนั้น ได้แก่ บทอาขยานแมวเหมียว บทอาขยานตั้งไข่ล้มต้มไข่กิน บทอาขยานไก่แจ้ บทอาขยานดวงตะวัน บทอาขยานความดีความชั่ว บทอาขยานเด็กน้อย บทอาขยานวิถีเด็กไทย และบทอาขายานวิชาเหมือนสินค้า ทั้งนี้ กลวิธีการใช้ภาษาของแต่ละบทอาขยานที่วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นหน้าที่ที่นักเรียนพึงปฏิบัติ ได้ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 14

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย ความรู้เจ้ายังด้อย***เร่งศึกษา***

....

..... เกิดเป็นคน***ควรหมั่นขยัน***เอย

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 15

เด็กเอ๋ยเด็กไทย ***ตั้งใจศึกษา***

เติบใหญ่ภายหน้า วิชาเลี้ยงตน

....

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 16

....

จงหมั่นมั่นหมายใจ ***อย่าได้คร้านการวิชา***

(Ministry of Education, 2010)

จากบทอาขยานเด็กน้อย (ตัวอย่างที่ 14) บทอาขยานวิถีเด็กไทย (ตัวอย่างที่ 15) และบทอาขยานวิชาเหมือนสินค้า (ตัวอย่างที่ 16) เห็นได้ว่าตัวบทมีการสื่อความโดยตรงด้วยกลวิธีการใช้ข้อความที่ว่า “เร่งศึกษา” “ควรมั่นขยัน” “ตั้งใจศึกษา” และ “อย่าได้คร้านการวิชา” เพื่อให้ผู้เรียนขึมขับในหน้าที่ของตนเองที่ควรตั้งใจเล่าเรียน นอกจากนี้ บทอาขยานบางบทยังสื่อความโดยนัยในประเด็นข้างต้น ดังนี้

ตัวอย่างที่ 17

ปลูกต้นข้าวเกิดเมล็ดข้าวดังเขาว่า ปลูกถั่วงาเกิดถั่วงาเป็นแม่นมั่น
ปลูกอย่างไรได้ผลอย่างเดียวกัน ตามพืชพันธุ์หว่านลงจงเข้าใจ
....

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 18

แมวเอ๋ยแมวเหมียว .....
..... ค่ำค่ำช้ำนั่งระวังหน
ควรนับว่ามันกตัญญู พอดูอย่างไว้ใส่ใจเอย

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 19

ตั้งเอ๋ยตั้งไข่ จะตั้งไยไข่กลมก็ล้มสิ้น
ถึงว่าไข่ล้มจะต้มกิน ถ้าตกดินเสียก็อดหมดฝีมือ
ตั้งใจเรานี้จะดีกว่า อุตส่าห์อ่านเขียนเรียนหนังสือ
ทั้งวิชาสารพัดเพียรหัดปรือ อย่าดึงดื้อตั้งไข่ร่ำไรเอย

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 20

ไก่เอ๋ยไก่แจ้ ถึงยามขันขันแซ่กระชั้นเสียง
โก่งคอเรื่อยร้องซ้องสำเนียง ฟังเพียงบรรเลงวังเวงดัง
ถ้าตัวเราเหล่านี้หมั่นนึก ถึงคุณครูผู้ฝึกสอนสั่ง
ไม่มากนักสักวันละสองครั้ง คงตั้งแต่สุขทุกวันเอย

(Ministry of Education, 2010)

ตัวอย่างที่ 21

ดวงเอ๋ยดวงตะวัน หนึ่งเท่านั้นเยี่ยมฟ้าน่าพิศวง
ทำหน้าที่ไม่ลำเอียงแสนเที่ยงตรง เด่นดำรงเป็นหลักจักรวาล
แยกทิวาราตรีให้มีอยู่ อีกฤดูวนเวียนเปลี่ยนผันผ่าน
ยุติธรรมสุจริตนิจกาล ใครนึกคร้านดูตะวันเร่งหมั่นเอย

(Ministry of Education, 2010)

จากบทอาขยานความดีความชั่ว (ตัวอย่างที่ 17) บทอาขยานแมวเหมียว (ตัวอย่างที่ 18) บทอาขยานตั้งไข่ล้มต้มไข่กิน (ตัวอย่างที่ 19) บทอาขยานไก่แจ้ (ตัวอย่างที่ 20) และบทอาขยานดวงตะวัน (ตัวอย่างที่ 21) เห็นได้ว่าตัวบทมีการสื่อความโดยนัยด้วยกลวิธีการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจย่อมได้รับสิ่งดี ๆ เป็นผลลัพธ์ ทั้งนี้ หากผู้เรียนเชื่อมโยงใจความสำคัญหรือการเปรียบเทียบของบทร้อยกรองในด้านการเรียนรู้ก็ย่อมสัมพันธ์กับหน้าที่ของผู้เรียนที่พึงปฏิบัติ ดังการเปรียบผลของการตั้งใจศึกษาเสมือนการปลูกพืช หากปลูกด้วยความตั้งใจผลที่ได้ย่อมเป็นตามที่คาดไว้ (ตัวอย่างที่ 17) การเปรียบความกตัญญูของแมวที่รู้ตอบแทนบุญคุณผู้เลี้ยง ด้วยการทำหน้าที่กำจัดหนู หากผู้เรียนตั้งใจศึกษาย่อมเป็นหน้าที่ที่พึงปฏิบัติเพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้ส่งเสียให้เรียนรู้ (ตัวอย่างที่ 18) การเปรียบเทียบให้การตั้งไข่คือกิจการที่ไร้ประโยชน์ (ตัวอย่างที่ 19) การเปรียบเทียบหน้าที่ของไก่แจ้ที่ขันตามเวลาที่ต้อง

ขันเป็นประจำ (ตัวอย่างที่ 20) และการเปรียบเทียบพระอาทิตย์ที่ขึ้นและตกเป็นเวลาทุกวัน (ตัวอย่างที่ 21) หากนักเรียนใส่ใจหน้าที่ต้องตนเองที่ต้องเรียนรู้โดยไม่เกียจคร้านได้ นักเรียนจะมีพื้นฐานของความสำเร็จในอนาคต

ดังนั้น วาทกรรมการใฝ่เรียนรู้เป็นหน้าที่ที่นักเรียนพึงปฏิบัติ จึงเป็นวาทกรรมที่แสดงให้เห็นความหมายของการเป็นนักเรียนที่ดี กล่าวคือต้องมีความตั้งใจ มุ่งมั่น ไม่เกียจคร้าน รับผิดชอบต่อหน้าที่ของการเป็นนักเรียน

อภิปรายผล

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยที่กล่าวได้ว่าวาทกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนที่ปรากฏผ่านบทอาขยานภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำแนกได้เป็น 4 วาทกรรม ได้แก่

1) การใฝ่เรียนรู้ในฐานะผลลัพธ์ของความพากเพียร
2) การใฝ่เรียนรู้ในฐานะวิถีสู่การดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ
3) การใฝ่เรียนรู้ในฐานะค่านิยมทางสังคม
4) การใฝ่เรียนรู้ในฐานะหน้าที่ของนักเรียน

สะท้อนให้เห็นว่าการผลิตซ้ำของวาทกรรมเช่นนี้ ถือกระบวนการตอกย้ำความหมายของการเรียนรู้ในฐานะผลลัพธ์ของความพากเพียร วิถีสู่การดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ ค่านิยมทางสังคม และหน้าที่ของนักเรียน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้และซึมซับกรอบความคิดเกี่ยวกับการใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าบทอาขยานภาษาไทยที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้นักเรียนระดับประถมศึกษาได้ท่องจำนั้น ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อการอ่านออกเสียงหรือความเพลิดเพลินเท่านั้น เป้าหมายที่แท้จริงของกระทรวงศึกษาธิการในการกำหนดให้นักเรียนท่องจำบทอาขยานนั้นเพื่อเป็นการแสดงความหมายให้เกิดการรับรู้ต่อนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาว่าการเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของนักเรียน การเรียนเป็นหนทางเดียวที่จะนำพาให้นักเรียนพ้นจากความทุกข์ยากและนำไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อนักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนอันเกิดขึ้นจากการประกอบสร้างความหมาย ผ่านระบบวาทกรรมแล้ว นักเรียนย่อมเกิดการรับรู้เองได้ว่า การจะทำให้ชีวิตที่ดีขึ้นตนเองต้องทำอย่างไร เมื่อนักเรียนรู้ได้ด้วยตนเองแล้ว นักเรียนจึงต้องตั้งใจเรียนเพื่อความก้าวหน้าของตนเอง การปลูกฝังคุณลักษณะด้านใฝ่เรียนรู้ในระดับประถมศึกษามากกว่าคุณลักษณะอื่น ๆอาจเป็นการสร้างรากฐานทางการศึกษาในวัยเรียนช่วงต้น อันเป็นช่วงสำคัญของการพัฒนาทัศนคติและแรงจูงใจในการเรียนรู้ก่อนก้าวเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาที่มีความซับซ้อนของเนื้อหามากขึ้น กลไกดังกล่าวได้ปรากฏผ่านสื่อการเรียนอื่น ๆ ที่กำหนดขึ้นโดยภาครัฐด้วยเช่นกัน นอกเหนือจากบทอาขยานไทย ดังงานวิจัยของ Thida et al. (2014) ที่ศึกษาการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าหนังสือภาษาพาทีและหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 เล่ม (ระดับชั้นละ 1 เล่ม) ปรากฏคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้มากเป็นอันดับ 2 จากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ

อนึ่ง ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นกับรายวิชาอื่น ๆ ด้วย เช่น ผลการศึกษาของ Phraimanee (2011) ที่วิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนจากโจทย์ปัญหาในหนังสือเรียน คณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าหนังสือเรียนคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการได้ปรากฏคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้มากที่สุดจากการวิเคราะห์ คำ/กลุ่มคำ/ข้อความที่สอดแทรกอยู่ในโจทย์ปัญหาของแบบเรียน สุดท้ายนี้ การใช้วาทกรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อหล่อหลอมเจตคติและพฤติกรรมของประชาชน

เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นให้เห็นในต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น ประเทศจีน ซึ่งเผชิญความกังวลต่อแนวโน้มการลดลงของความเอื้อเฟื้อในสังคม ภาครัฐได้ดำเนินนโยบายด้านการสื่อสารสาธารณะอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ภาพ ข้อความ และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในพื้นที่สาธารณะเพื่อกระตุ้นการรับรู้ซ้ำของประชาชน เช่น ป้ายรณรงค์ โปสเตอร์ ภาพการ์ตูน นิทานสุภาษิต ตลอดจนภาพวาดที่อาศัยหลักจิตวิทยาในการสื่อสาร (Saengthian & Sodsai-kris, 2017)

ฉะนั้น การประกอบสร้างวาทกรรมเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้สะท้อนบทบาทของรัฐในการกำหนดกรอบความคิดและค่านิยมทางการศึกษาของผู้เรียน เพื่อให้การปลูกฝังคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้สามารถแปรเปลี่ยนเป็นโอกาสและผลลัพธ์ทางการศึกษาได้อย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรพิจารณาระยะเวลาการดำเนินการปลูกฝังวาทกรรมดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และเห็นว่านับตั้งแต่การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฯ พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน (ไม่น้อยกว่า 15 ปี) ระบบการศึกษายังคงเผชิญความท้าทายด้านคุณภาพการเรียนรู้ โดยผลการประเมินระดับนานาชาติของ OECD สะท้อนว่านักเรียนไทยมีผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก (UNICEF Thailand, 2026) ปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจสะท้อนให้เห็นว่า การสร้างเจตคติและแรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นกระบวนการระยะยาวที่ต้องอาศัยเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และนโยบายควบคู่กันไป ทว่า การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับใหม่ตามแนวคิดการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ พบว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ลดจำนวนลงเหลือเพียง 5 ประการ และไม่ปรากฏคุณลักษณะด้านใฝ่เรียนรู้อย่างชัดเจน (CBE Thailand, n.d.) ผู้วิจัยจึงคาดว่าแนวโน้มดังกล่าวอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของระบบวาทกรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้ในอนาคต เช่น การเน้นสมรรถนะเชิงทักษะจนลดบทบาทของการปลูกฝังคุณค่าของการเรียนรู้ เป็นต้น

อีกประเด็นที่ควรพิจารณา ผู้วิจัยเห็นว่าวาทกรรมการใฝ่เรียนรู้ที่ปรากฏผ่านบทอาขยานกำหนดโดยภาครัฐ นับเป็นการสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองของผู้เรียนอย่างยิ่ง ผู้วิจัยมีมุมมองในเชิงลบว่าเป็นการผลักภาระที่หนักให้แก่นักเรียน เพราะนักเรียนต้องตั้งใจศึกษาและพัฒนาตนเองโดยอาศัยศักยาภาพของตนเองเป็นหลัก แต่ในขณะที่เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง เช่น โอกาสทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำ และการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการเรียนรู้ของผู้เรียน หากผู้เรียนมีความใฝ่เรียนรู้แต่ขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอย่างต่อเนื่อง อาจนำไปสู่การหลุดออกจากระบบการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศด้านการศึกษาในระยะยาว

ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนาระบบสนับสนุนในระดับนโยบายและโครงสร้าง เพื่อให้การประกอบสร้างวาทกรรมดังกล่าวสามารถแปรเปลี่ยนเป็นผลลัพธ์ทางการศึกษาที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ภาษาและวาทกรรมที่ปรากฏในบทอาขยานภาษาไทยสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเจตคติด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน โดยผลการศึกษาดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยให้มุ่งสร้างแรงจูงใจภายในและความหมายของการเรียนรู้แก่ผู้เรียน มากกว่าการเน้นการท่องจำหรือการวัดผลเชิงเนื้อหาเพียงอย่างเดียว ครูผู้สอนสามารถนำแนวคิดจากผลการวิจัยไปออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตีความ สะท้อนคิด และเชื่อมโยงเนื้อหาในบทอาขยานกับประสบการณ์ชีวิตจริง เพื่อพัฒนาคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง

ในด้านการวิจัยต่อไป ผู้ที่สนใจควรขยายขอบเขตการศึกษาไปสู่การวิเคราะห์วาทกรรมในสื่อการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น วรรณกรรมในแบบเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือคำถามท้ายบทในแบบเรียน ฯลฯ เพื่อเปรียบเทียบกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการเสริมสร้างเจตคติด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ที่ปรากฏผ่านวรรณกรรมในแบบเรียนกับบทอาขยาน จะช่วยให้เห็นภาพรวมของการผลิตซ้ำวาทกรรมที่ใช้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฯ ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

References

CBE Thailand. (n.d.). **Competency-based curriculum.** https://cbethailand.com. (In Thai)

Jeennun, P. (2019). **Literature on history** (2nd ed.). Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University. (In Thai)

Kaewphat, S., Tepsrimueng, J., Sirinawakul, P., Thipjak, S., & Jantem, B. (2023). The relationship between desirable characteristics of learners and Thai recitations according to Core Curriculum 2008. **Udon Thani Rajabhat University Journal of Humanities and Social Science, 12** (1), 51–67. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/hsudru/article/view/262105 (In Thai)

Khongthon, K. (2005). **Thai primary recitations: Moral qualities and presentation strategies** [Master's thesis]. https://hdl.handle.net/20.500.14740/33224 (In Thai)

Ministry of Education. (2008). **The Basic Education Core Curriculum (A.D. 2008).** Kurusapa Ladprao. (In Thai)

Ministry of Education. (2010). **Guidelines for developing measurement and evaluation of desirable characteristics: According to the Basic Education Core Curriculum (A.D. 2008)** (2nd ed.). Agricultural Co-operative Federation of Thailand. (In Thai)

Ministry of Education. (2010). **Supplementary reading book: Thai poetic aphorisms (Bot Akhayan) according to the Basic Education Core Curriculum (A.D. 2008)** (2nd ed.). Kurusapa Ladprao. (In Thai)

Office of National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council. (2024). **Thailand's performances in the world competitiveness rankings.** https://www.nxpo.or.th/th/en/thailands-performances-in-the-world-competitiveness-rankings/ (In Thai)

Phraimanee, J. (2011). Analysis of learners' desirable characteristics in word problems of mathematics textbooks for elementary level (Grades 1 - 6). **Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University, 3** (1), 44. https://doi.org/10.53848/irdssru.v3i1.212730 (In Thai)

Saengthian, N., & Sodsai-kris, M. (2017). Reflections of Chinese governmental communications for hospitality in Chinese culture. **Journal of Language, Religion and Culture, 6** (2), 185–220. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/gshskku/article/view/90944 (In Thai)

Srisa-ard, B. (2017). **Introduction to research** (10th ed.). Suwiriyasan. (In Thai)

Thida, P., Nilwannapha, R., & Weesapen, W. (2014). Creating desirable characteristics as found in Thai textbooks for elementary students. **Rajabhat Maha Sarakham University Journal, 8** (1), 63–70. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/28750 (In Thai)